

Gemeente van onze Heer Jezus Messias

1. Eindeloos veel tijd en aandacht kunnen mensen eraan besteden. Ik heb het over het genealogisch onderzoek. Iedereen kent wel zo iemand, die zo in de familiegeschiedenis geïnteresseerd is dat hij eindeloos bezig is om uit te zoeken hoe de familielijnen lopen. En natuurlijk wil je het plaatje dan graag zo compleet mogelijk krijgen. De sport is: tot hoever kom je? En dan is het altijd leuk om te ontdekken of er misschien nog ergens een of andere beroemde voorvader of voormoeder tussen zit. Het zou me niet verbazen, als dat voor velen ook de drijfveer is.

Ontzettend leuk is dat om zo bezig te met je eigen familie. Dat napluizen. Die ervaring had ik zelf afgelopen zomer in Douai, Noord Frankrijk, de plek waar mijn voorouders van moeders kant (le Gay/de Gaay Fortman) vandaan komen. Hoe leuk is het om daar rond te lopen, op zoek naar plekken waar je voorvader gelopen zou kunnen hebben. Van het plaatsje is niet veel meer over, het heeft in de Eerste Wereldoorlog in de frontlinie gelegen, zoals dat in heel Noord Frankrijk het geval is geweest.

2. Hoe anders is die aandacht, als het om de bijbelse genealogie gaat. Die slaan mensen vaak snel over, die genealogische lijsten worden als bijzonder weinig interessante kost beleefd. Een heel klein stukje heeft de ouderling van dienst nu uit Matteüs voorgelezen. Had ze het hele verhaal gelezen, ik ben bang dat u verveeld had rondgekeken, denkend: 'Moet dat nu? Zijn er geen interessantere verhalen? Had het maar bij Genesis 38 gelaten.'

3. Ik zette ze naast elkaar: ons bezig zijn met de genealogie, en de stamboom in Matteüs 1, maar staan ze ook op één lijn? Zouden we er nu ook boven kunnen zetten: de genealogie van Jezus? Laten we eens kijken wat Matteüs er zelf boven heeft gezegd. We hebben nu zoveel vertalingen. Laten we maar eens naar een aantal gaan kijken. De NBG-vertaling van 1951 heeft: 'Geslachtsregister van Jezus Christus', de NBV: 'Overzicht van de afstamming van Jezus Christus'. En de NV: 'Boek van de genesis (geboorte) van Jezus Christus'. Jammer is dan die aanduiding, zowel van NBG als NBV. De link met Genesis – meer precies, met Genesis 5 – is voor de lezer niet meer herkenbaar, want de uitdrukking waar Matteüs zijn boek mee begint, heeft hij ontleend aan dat Genesisverhaal.

Zoals heel dit begin van het Matteüsevangelie, deze eerste hoofdstukken, een lezer zullen doen denken aan Genesis. Denkt u maar aan Jozef. In Genesis droomt hij, zo ook in Matteüs. Maar Matteüs zet al eerder bij Genesis in, bij hoofdstuk 5, een verhaal ook daar met een stamboom! Dat begint daar met 'Het boek van de wordingen/verwekkingen van Adam'. En hier? Oussoren zit aardig in de richting: 'Het boek van de wording van Jezus Christus'. Matteüs gebruikt diezelfde formulering, omdat hij de 'wording' van Messias Jezus in verband wil zien met dat begin, met die geschiedenis van Genesis! Vandaar nu die lijst van verwekkingen. Om te laten zien dat het verhaal van zijn wording niet zomaar een los verhaal is, maar één waar het grote verhaal van God met de mensen aan voorafgaat. Ik moet het anders zeggen: waar het grote verhaal van God met zijn volk, met Israël, aan voorafgaat.

3. Nu kan je die eerste zeventien verzen natuurlijk weergeven op de manier waarop het gebeurt in de NBV, zie ook de NBG, allemaal achter elkaar, alsof het een verhaal is. Het is jammer dat het op die manier gebeurt. Een gemiste kans. Het past ook niet erg bij het genre dat de verteller hier gebruikt. Het is geen verhaal, het gaat om een lijst. Zo'n lijst is gebaat bij overzicht, zodat je de dingen in één klap kan zien. Hadden de vertalers dat gedaan, dan had je direct het patroon voor ogen gekregen, én je zou onmiddellijk de afwijkingen (van het patroon) hebben gezien. Het patroon wordt door mannen gevormd. Die verwekte die en die verwekte die. En dan mag het lijken alsof er steeds maar één iemand verwekt wordt, en verder niet, maar dat is toch niet het geval. Deze lijst dit boek, laat zien dat het steeds om de eersteling gaat. Alleen om die eersteling draait.

Wat opvalt is, dat er in het patroon zelf geen vrouw aan te pas komt. De vrouw bij wie de verwekking plaatsheeft, wordt nimmer genoemd! De bijbel: een mannenboek? Ja, dat is zo, maar dat is dan toch ook weer niet de hele waarheid. Want wat zie je dan gebeuren? Dan zie je heel subtiel een aantal keren een afwijking van dat patroon. Vier keer in de lijst zelf en nog één keer helemaal aan het slot, komen de namen van vijf vrouwen tevoorschijn. In deze Advent focussen we op deze vijf vrouwen! Vrouwen die een bijzondere positie in deze geschiedenis innemen.

'Buitenissige vrouwen' zo worden ze ergens (in het tijdschrift *Jota*) genoemd. Mijn woordenboek geeft als omschrijving van het woord 'buitenissig': zonderling, afwijkend, excentriek, vreemd, bizar. Maar dat doet dan toch geen recht aan deze vrouwen.

Weer ergens anders heten ze 'Vijf vrouwen in heldenrollen'. Dat kan je toch ook weer niet van iedereen zeggen.

Wat je ziet, is dat het steeds op het randje gebeurt. Vandaar ook hun positie. Als je de lijst ziet, met alle namen keurig onder elkaar, dan zie je dat zij op de grens zitten, ja dat zij buiten het bestaande patroon vallen! Wat al die vrouwen gemeen hebben, dat is dat de gemeenschap die ze hebben, niet op een gebruikelijke wijze plaatsvindt. Het speelt zich allemaal af rond de letter en geest van de wet (diverse wetten).

4. En dan begrijpt u het al. Alle aandacht kan je nu laten uitgaan naar deze vrouwen. Te begrijpen, zij zijn het ook een aantal keren die ervoor zorgen dat de geschiedenis gered wordt, dat de toekomst open blijft. Alle aandacht kunnen we voor hen hebben, en dat heeft zijn goed recht, maar dan zouden we toch te makkelijk aan de mannen voorbijgaan. Dan zou het aan ons voorbijgaan, dat het bij hen niet altijd gaat, zoals het wel behoort te gaan!

Wat er in al die vijf momenten gebeurt? Je zou kunnen zeggen dat de grenzen van het fatsoen diverse keren worden overschreden. Tamar die zich uitgeeft voor een prostituee om te bereiken dat er alsnog een zoon krijgt. Rachab verdient de kost als hoer en herbergierster. Ruth is zo vrij om 's nachts Boaz op de dorsvloer te bezoeken. Bathseba verwacht een kind door overspel. En Maria wordt ervan verdacht dat ze zich met een andere man heeft ingelaten. Ja, zo kan je over deze vrouwen spreken, zó dat je de moralistische ondertoon al proeft. Maar de teksten houden (m.u.v. David) op dat punt hun mond. Dat hier op de grens wordt gemanoevreerd, zal de lezer wel begrijpen, zo hoor je Matteüs zeggen. Hij wil op iets anders wijzen, op het feit dat die toekomst niet kan stoppen. De messiaanse toekomst!

5. Vandaag gaan alle ogen uit naar Tamar. Het verhaal bestaat uit twee delen: in het eerste deel is er de afgang van Juda, in het tweede deel zijn opgang. Een pijnlijk eerste deel. Zo begint het al direct, met de allereerste woorden van het verhaal. Want dan gaat het over 'af dalen'. U weet dat als er afgedaald wordt, dat dat het beeld is voor de neergang van de mens. Het wordt allemaal nog erger, als je daarnaast nog hoort dat hij van zijn broeders weggaat (waar hij toch samen met zijn broeders is verwekt, zoals we zagen in het vers daarvoor, in Matteüs 1,2). Ook Jozef daalde af, hij echter niet vrijwillig. U ziet de parallellie, en je vraagt je af: gaat hij hem, Jozef, achterna. Nee, toch niet, want dan horen we vrijwel direct daarna dat hij een zijweg inslaat. Ja, zo kan je hem wel typeren: Juda op een zijspoor.

6. In dat eerste deel is hij steeds onderwerp van de zin. En Tamar? Je hoort in dat deel amper van haar. Niet van het verdriet na de dood van haar man. Niet in haar reactie op de wegzending door Juda. Heel stil is zij geweest. Het lijkt allemaal over haar heen te komen, ze *lijkt* het allemaal maar gewoon te aanvaarden.

Lieve gemeente, maar dat is dan toch maar schijn. Juda had haar weggestuurd, terug naar haar vaders huis om daar als weduwe te blijven, totdat Sela, de derde zoon en kandidaat voor het zwagerhuwelijk, is opgegroeid. Maar de echte reden dat hij Tamar wegstuurt, is de angst dat zijn enige zoon in het lot van de beide anderen zal delen. Ja, dat zij wat met zijn beide zonen heeft uitgehaald.

Commentaar van haar kant op deze pijnlijke wegzending is er niet. Geen vragen, geen protest. Ze maakt een volkomen passieve indruk. Maar haar stille en waardige houding doet denken aan de stilte voor de storm. In vier werkwoorden voltrekt zich dan een metamorfose, nadat haar meegedeeld is dat hij op weg is naar een herderfeest. Ze heeft steeds, zo blijkt nu, zitten wachten. Zijn uitspraak 'totdat hij (Sela) groot geworden is' heeft ze serieus genomen, maar nu lijkt het er toch op dat het er niet in zit, dat zij ooit nog aan haar recht komt, dat er een toekomst is weggelegd, voor haar, en voor haar man.

En *dan* wordt ze actief. In vier werkwoorden voltrekt zich een metamorfose: wordt ze van iemand die heeft zitten wachten tot Juda zijn belofte zou nakomen, tot iemand die het niet meer accepteert. De stille vrouw verandert opeens in een uiterst strijd lustig iemand. Ze weet precies hoe ze de zaken moet aanpakken: ze legt af, omhult zich, bedekt zich en gaat zitten. De verklaring: 'want ze had gezien dat Sela groot is geworden en dat zij hem niet tot vrouw was gegeven.'

Alles draait in dit verhaal om het *zien*, van de één en van de ander. Wat zie je, hoe kijk je? Vanuit welk perspectief? Vanuit de man? Vanuit de vrouw? Hoe kijk je?

Hij zag en hield haar voor een hoer, en zag niet dat het zijn schoondochter was. Is het de begeerte waardoor hij verblind was dat hij haar niet zag.

7. Tamar blijkt goed voorbereid. Ze reageert als iemand die precies weet wat ze wil. Die het allemaal al voorzien had. 'Leer mij de mannen kennen.' En dan volgt de enige uitgewerkte dialoog, die in extra accent krijgt door de snelle wisseling van 'hij zei' en 'zij zei'. Aan het slot, als datgene bereikt is wat zij wilde,

horen we opnieuw vier werkwoorden, waarmee zij weer terugkruipt in haar vroegere situatie. Terug naar plaats en staat van haar weduwschap, wachtend op de dingen die komen gaan.

Ze bezit intussen het (koninklijke) bewijsmateriaal: zegel, koord en staf en zij is zwanger. Ze hoeft alleen nog maar het juist moment af te wachten om voor de ontkenning te zorgen.

Zij mag naar de vroegere situatie zijn teruggekeerd, maar dan nu wel als een ander mens: iemand met een sterke troef in haar hand, en met een toekomst in haar moederschoot. Je ziet aan alles een vrouw die overeind gekomen is, een vrouw die haar leven ter hand genomen heeft, op het moment dat het moest.

8. En Juda? Hij was vanuit het voorgaande hoofdstuk toch al niet positief in beeld. Daar komt hier bijzonder weinig verandering in. Waar hij belooft haar een geitenbokje te sturen, gaat hij niet zelf, maar stuurt zijn vriend. Die haar op zijn beurt niet kan vinden.

En dan stelt hij de zaak opnieuw anders voor, zoals hij ook al eerder deed. Nu heeft hij het over een geheiligde, waar eerder sprake was van een hoer.

Pijnlijk als de situatie nu voor hem is, laat hij het er maar verder bij zitten, als hij haar niet heeft kunnen vinden. Karakteristiek mannengedrag?

Je ziet hem heel handig manoeuvreren in een situatie die voor hem bepaald delicaat is te noemen. Aan alles proef je dat hij zelf ook wel weet heeft dat zijn gedrag niet klopt. De hele zaak probeert hij verborgen te houden, maar zie eens hoe hij uitpakt wanneer Tamar zwanger blijkt te zijn: 'Ze moet verbrand worden.'

Over dubbele moraal gesproken. Keihard als het anderen betreft, maar alles verhullend waar het om zijn eigen gedrag gaat.

9. En Tamar? Zij laat het er op aankomen, als zij naar buiten wordt gebracht. Dan laat zij zich in al haar kracht en zelfbewustzijn zien. Als een palmboom verheft zij zich, in volle glorie: 'De man aan wie deze zaken behoren, van hem ben ik zwanger.' Zij geeft hem de ruimte. Nee, er is geen sprake van wraak. Ze zegt niet: 'Deze dingen zijn van jou, Juda.' Nee, hij zal er zelf mee voor de dag moeten komen. Zij laat de beslissing aan hem. Ja, het is riskant wat zij doet. Riskant, of hij nu zelf ook zijn verantwoordelijkheid zal nemen, of toch niet?

Hoe anders komt hij naar voren, als hij met de waarheid geconfronteerd wordt. Zijn woorden mogen dan toch werkelijk opvallend genoemd worden. Hoe velen zijn er dan niet die er in zo'n situatie nog ene mooie draai aan weten te geven. Zo niet, Juda.

De vertalingen zijn wisselend. 'Jij bent rechtvaardiger dan ik.' 'Jij bent rechtvaardig ik niet.' 'Jij bent rechtvaardig in vergelijking met mij', lijkt mij nog juist.

Eindelijk komt hij tot *inzicht*(!) Eindelijk ziet hij. Nee, niet: je bent je boekje te buiten gegaan. Geen gemoraliseer hier, zoals Luther en Kuyper hier doen. Niets daarvan. Royaal is hij nu in zijn woorden. In deze residentie hoef ik u dat woord 'royaal' niet uit te leggen, niet hoe koninklijk Juda hier optreedt.

Jij bent rechtvaardig (in vergelijking met mij). Hij spreekt niet alleen naar haar toe, maar ook naar zichzelf. Hij geeft toe dat hij niet rechtvaardig gehandeld heeft. Hij had moeten nakomen want hij gezegd had.

Met dat woord 'rechtvaardig' is nog meer aan de hand dan dat Juda haar gedrag hier in het gelijk stelt. Het gaat hier om het woord dat karakteristiek voor de koning is. Waar hij rechtvaardig had moeten zijn, daar nu noemt hij haar als zodanig. Het is het verlossende woord, waardoor alles ten goed keert, waardoor de verhoudingen worden hersteld.

10. Kijk gemeente, als het ergens over gaat, dan moet je naar *twee* mensen kijken, naar de man en naar de vrouw. Twee namen horen we. Achter die namen steekt een opmerkelijk verhaal.

- Dan moet je *haar* naam noemen, en blijven noemen, als iemand met moed, als iemand die risico's durft te nemen, waar het gaat om de toekomst. Alle risico's durft ze te nemen. Ze durft het zelfs aan om ook dat allerlaatste moment, dat moment van de beslissing aan hem over te laten! Een sterke vrouw, met inzicht en een perfect gevoel voor timing. Een vrouw die geen acht slaat op conventionele vooroordelen. Vast besloten is ze om met alle haar ten dienste middelen haar rechten veilig te stellen.

- Niet minder moet Juda genoemd worden, en wel als een man die van een harde egocentrische figuur verandert in een mens die zijn verantwoordelijkheid uiteindelijk ook niet ontloopt, die geen vervangend slachtoffer zoekt, maar publiekelijk schuld bekent en Tamar haar volle recht geeft. Die hier tot die koninklijke mens wordt, die God zo graag ziet.

Wat je daarachter ziet, achter deze twee mensen, die zo zijn veranderd? Kijk gemeente, dan zie je een doorbraak (Peres), dan zie je het morgenrood. Zo ziet de messiaanse toekomst eruit! Lof zij Christus.

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

Genesis 38

1. Het geschiedde in die tijd,
dat Juda afdaalde, weg van zijn broeders.
Hij boog af naar een man uit Adullam,
diens naam was Chira.
2. Daar zag Juda de dochter van een Kanaänitisch man,
zijn naam was Sua.
Hij nam haar en kwam tot haar.
3. Zij werd zwanger en baarde een zoon.
Hij riep zijn naam: Er.
4. Zij werd nog eens zwanger en baarde een zoon.
Zij riep zijn naam: Onan.
5. En weer, nog eens, baarde ze een zoon.
Zij riep zijn naam: Sela.
Hij was in Kezib toen ze hem baarde.
6. Juda nam een vrouw voor Er, zijn eersteling,
haar naam was Tamar.
7. Maar Er, de eersteling van Juda, was slecht in de ogen van JHWH,
JHWH doodde hem.
8. Toen zei Juda tegen Onan:
"Kom tot de vrouw van je broeder,
sluit met haar het zwagerhuwelijk
en doe zaad opstaan voor je broeder.
9. Onan echter kende het feit, dat het zaad niet voor hemzelf zou zijn,
dus gebeurde het,
wanneer hij tot de vrouw van zijn broeder kwam,
dat hij het teloor liet gaan op de aarde,
om aan zijn broeder geen zaad "te geven.
10. Slecht was het in de ogen van JHWH, wat hij deed
en hem doodde hij ook.
11. Juda zei tegen Tamar zijn schoondochter:
"Ga als weduwe in het huis van je vader zitten,
totdat mijn zoon Sela groot is geworden."
Want hij zei (bij zichzelf):
"Anders sterft ook hij, net als zijn broeders!"
Tamar ging heen en ze zette zich neer in het huis van haar vader.
12. Vele dagen gingen voorbij.
De dochter van Sua, Juda's vrouw stierf.
Toen Juda zich kon troosten,
ging hij op naar de scheerders van zijn kleinvee,
hij met zijn makker Chira, de Adulammiet, naar Timna.
13. Het werd aan Tamar meegedeeld:
"Zie, je schoonvader is bezig op te gaan naar Timna
voor het scheren van zijn kleinvee."
Zij legde haar weduwkieren van zich af,
14. ze hulde zich in een sluier,
wikkelde die om zich heen
en ze ging zitten bij de (poort)ingang van Enaim,
dat aan de weg naar Timna ligt,
want ze had gezien dat Sela groot geworden was,
maar zij niet aan hem tot vrouw was gegeven.

15. Juda zag haar,
hij hield haar voor een hoer,
want ze had haar gezicht verhuld.
16. Hij boog af naar haar op de weg en zei:
"Kom op, laat me tot je komen!"
want hij kende het feit niet dat het zijn schoondochter was.
17. Ze zei:
"Wat geef je mij, als je tot mij mag komen."
Hij zei:
"Ik, een geitenbokje zal ik je zenden van het kleinvee."
Zij zei:
"Als je een borg geeft, totdat je het gezonden hebt."
18. Hij zei:
"Wat voor borg moet ik je geven?"
Zij zei:
"Je zegelring, je snoer en je staf die je in je hand hebt."
Hij gaf ze haar,
hij kwam tot haar
en ze werd zwanger van hem.
19. Ze stond op en ging heen.
Ze legde haar sluier af, die ze om had
en trok haar weduwkleren aan.
20. Juda zond een geitenbokje, door middel van zijn Adulammitische makker,
om de borg uit de hand van de vrouw (terug) te nemen,
maar deze vond haar niet.
21. Hij deed navraag bij de mannen van haar plaats
en zei:
"Waar is de geheiligde (deerne), die van Enaïm, langs de weg?"
22. Ze zeiden:
"Er is hier geen geheiligde geweest."
Hij keerde terug naar Juda
en zei:
"Ik heb haar niet gevonden."
Ook zeiden de mannen van die plaats:
"Er is hier geen geheiligde geweest."
23. Juda zei:
Laat ze het genomene houden,
anders worden wij (aanleiding) tot bespotting.
Zie, dit geitenbokje heb ik gezonden,
maar jij hebt haar niet gevonden.
24. Het geschiedde na zo'n drie maanden,
dat aan Juda werd meegedeeld:
"Ze heeft gehoereerd, Tamar, je schoondochter
en ze is ook zwanger geraakt van hoererij."
Toen zei Juda:
"Naar buiten met haar,
ze moet verbrand worden."
25. Toen zij naar buiten gebracht werd,
zond zij een boodschap aan haar schoonvader:
"Van de man, aan wie deze dingen toebehoren,
ben ik zwanger."
Ze liet zeggen:
"Herken toch van wie deze zegelring, deze snoeren en deze staf zijn."
26. Juda herkende ze en zei:
"Zij is rechtvaardig in tegenstelling tot mij,
omdat ik haar niet heb gegeven aan Sela, mijn zoon.
Hij heeft haar voortaan niet meer (intiem) gekend."

27. Het geschiedde op het moment dat zij aan het baren was,
zie, een tweeling was in haar buik,
28. En het geschiedde toen zij aan het baren was,
dat er één de hand uitstak.
De vroedvrouw nam een purperrode draad
en bond die om zijn hand
en zei:
"Deze is het eerst naar buiten gekomen."
29. Maar met dat hij zijn hand terugtrok,
kwam daar zijn broeder naar buiten.
Ze zei:
"Met wat een doorbraak ben jij doorgebroken!"
Men riep zijn naam: Peres (Doorbraak).
30. Daarna kwam zijn broeder naar buiten,
die om zijn hand de purperrode draad had.
Men riep zijn naam: Zerach (Morgenrood).